

Hlava IV

Vilém Zurda se nudil zuřivě a vášnivě.

V mysli mu tanulo, zda tato cesta, jak se státi pánem, není přece jen příliš trnitá a nebylo-li by lépe se vrátit k matce, jít na měšťanku a potom do učení a stát se řemeslníkem. S výučním listem v kapse, je-li člověk příčinlivý a má-li štěstí, je možno se rovněž stát pánem a to dokonce často vydatněji, než pomocí vysedávání ve škamnech. Např. Baťa, ale i jiní, a to v příkrem kontrastu s Dr. Pulenou.

Lákala ho řemesla umělecká a romantická, jako na př. umělecké řezbářství či kamenictví, zvonařství, či výroba varhan. Též umělecké klempířství, vytváření kovových úponů a hroznů, gothických, maurských a barokních mříží ho přitahovalo. Ale byl by ochoten jít i na nějaké řemeslo obyčejné, třeba i na tatínkovu krejčovinu. Lze se též vyučit kupcem a zbohatnout, alespoň mírně, jako starosta Skybala.

Život u strýce v Ryboví ho nudil a poněkud i děsil a nadto se mu silně stýskalo po matce. Vilém ji podezřival, že ho ke strýci odložila částečně též proto, aby měla více volnosti se strojuvdcem Zápalem. Ten byl rovněž bývalý bráška, legionář, otcův bojový soudruh, a nedávno ovdověl.

Zdalo se logické a **jaksi přirozené**, že se dá dohromady s Vilémovou **matkou**, nicméně Vilém bolestně a zoufale žárlil. **Odložení** ke strýci poštmistrovi pokládal skoro za **jakousi zradu**. Nadto bylo celé prostředí strýcovy **domácnosti** a vůbec celého městečka **jaksi zvláštní a bizarní**. O tom, že strýc opatřil synovci **husopasného** preceptora, jsme se již zmínili. Tento zajisté **pitvorný** rys celé záležitosti nebyl však ojedinelý.

Již když se ve vagonu třetí třídy lokálního vlaku blížil k Ryboví, pociťoval Vilém divnou a bolestnou úzkost, která se zdála věštit nepříjemné budoucí události.

Den byl jasný a horký a vlak výrazně páchl kouřem, člověčinou a kovem, což se dohromady spájelo v jakousi celkovou vlakovitost.

Tento zápach byl ve Vilémově mysli od útlého dětství spojen s představou dálek, odjezdů a prostorů, které se zavíraly jako voda nebo padací dveře.

Vlak byl poloprázdný a Vilém byl v oddělení sám. Když se konečně v zatáčce vynořilo Ryboví, žasl Vilém nad jeho středověkým a zaostale působícím vzezřením.

Na nádražičku ho čekal strýc Bohouš, který ho políbil vlhkou, kolínsky voňavou a jako kněžskou hubou. Neopatřil žádný povoz, ba ani ruční vozík, s odůvodněním, že nemají dlouhou cestu, ale to nebylo pravda.

Pochod k poštmistrovu sídlu trval věky a Vilém myslel, že zahyne pod tíhou svého kufru. Strýce zřejmě ani nenapadlo, aby mu kufr vzal, nebo ho aspoň s ním nesl. Místo toho neustále žvanil jakési nejapnosti, které se Vilémovi při bolestné námaze nesení zdály zvláště nesnesitelné. Odpovídal jen jednoslabičně a myslel si, že to pěkně začíná.

Ke všemu si ho vyhlédla nějaká moucha, a neustále ho protivně obletovala. Nemohl se ani dobře ohánět, protože volnou ruku potřeboval k vyvažování kufru rozpažováním.

Konečně dorazili do strýcova obydlí a Vilém s povděkem praštil kufrem o podlahu.

Příbytek pošt mistrův dělal výrazně kostelní dojem. Strýc Bohouš obýval domek, který byl sice přízemní, t.j. neměl skutečné patro, ale protože

byl na stráni, vcházelo se do předních místností po několika schůdcích dolů. Byl dosti prostorný, protože se skládal ze dvou křídel, na způsob skoby, z nichž jedno vedlo do dvora a druhé do ulice. Z tohoto dvora vedly také dveře do domku, tedy kratší stranou, paralelní s ulicí.

Bylo v něm chladně a tiše, jako v kostele. Vnitřek byl přecpán symboly maloměstského středostavovství, jakož i početnými devocionáliemi rakousko-venkovského vkusu.

Všemožné Panenky Marie a svatí, často s krvácejícím srdcem, zírali sádrově a polychromovaně zpod skleněných poklopů, na zdech visely posvátné barvotisky a všelijaké dečky s náboženskými motivy. Celek působil nepříjemně, až jakoby bláznivě.

Zdálo se, jakoby posvátné sošky byly jakési trofeje na způsob loveckých, tak jako v obydlích vášnivých střelců či v místnostech mysliveckých spolků vidáme četné a ohavné vycpaniny. Sochy však nestrašily chlupatostí, zuby, drápy a skleněnýma očima, nýbrž barevnou sádrou.

V parádním pokoji, do kterého se vstupovalo asi po čtyřech schůdcích, dolů z chodby, vévodilo mohutné pedálové harmonium, které si strýc Bohouš pořídil se značnou finanční obětí. Mělo rakousky působící vyřezávanou skříň a nápisy na rejstřících byly švabachem. Vzhledem k období svého vzniku v osmdesátých letech minulého století, znělo přibližně jako wagnerovský orchestr, protože to byl tehdy zvukový ideál.

To však Vilém zjistil až dodatečnou retrospekci po mnoha letech. Protože nejprve slyšel tyto salónní varhany a potom Wagnera, měl ideu kausality a filiace zvuků právě obrácenou a domníval se, že Wagner zní jako harmonium strýce Bohouše. Nyní však bylo harmonium zticha a duše Beyreuthu se z něj

pouze mračila vznešeným schopenhauerovským pesimismem. Leč neodbočujme.

V druhém rohu zaujímal místo domácí oltářiček, rovněž přeplácany svatými soškami a papírovými květinami. Měl svícny, které byly ze stříbra a uvnitř svatostánku byl rovněž stříbrný kalich a ciborium.

Věčné světlo svítilo, ale jaksi naplano a naprázdno, neboť svatostánek posvěcené hostie neobsahoval. Pošt mistr Kodra by si byl přál mít svátostného Spasitele ve svém domě, ale na to by potřeboval svolení biskupa a farář Skovajsa taktně, ale pevně, odmítl tuto žádost doporučit. Jak to tak často bývá, byl farář mnohem světštější než pošt mistr, jehož exaltovanost ho poněkud děsila a šla mu na nervy. Kromě toho zde ovšem byla též paní Amálie.

Strýc Bohouš si však přítomnosti svátostného Krista žádal tak usilovně, že se z toho důvodu dopustil krádeže či únosu: Jednou, po svatém přijímání, hostii nenápadně vyplivl do čistého, k tomu účelu vybraného parádního šátku, uschoval v náprsní kapse, a s tlukoucím srdcem odnesl domů. Nicméně ho hnětlo svědomí, a tak se nakonec zkroušeně vyznal panu kaplanovi, který pak hostii opět odnesl.

Toto bláznivě bigotní prostředí vyzařovalo ze stěn přibytku a plnilo duši Vilémovu úzkostí a melancholií.

K jeho náladě nepřispívalo ani objevení ženských duší domácnosti, tety Amálky a její sestry Žofie.

Teta Amálka byla maličká, jakoby přihrblá osůbka se špičatým nosem, s jakýmisi neživými, bezbarvě působícími hnědými kudrlinkami na hlavě. I jinak působila celkem jaksi bezbarvě a neživě.

Byla o něco menší, než Vilém. Pohládila ho a políbila, při čemž se ukázalo, že její nos velice studí, a udělala mu křížek. Zeptala se ho, jakou měl cestu

a řekla, že je dobře, že není mlha. Její chování a řeč byly sice zcela normální, ale přece v nich bylo cosi jako divně šejdrem.

Není nic divného, přežehná-li nábožná osoba dítě z příbuzenstva, aby je tak poručila do Boží ochrany. Jenom že se to, aspoň u nás, nedělá při setkání, spíš při loučení. Také libost nad tím, že není mlha, je logická a normální. Jenomže bychom tuto poznámku za jasného letního dne jaksi nečekali.

Teta Amálka také nepřišla muži a novému členu domácnosti naproti ke dveřím, ale zůstala sedět v parádním pokoji s harmoniem a oltářem a čekala, až k ní přijdou.

I to se dalo vysvětlit tím, že byla zabrána do práce. Měla na rámu natažený kus nějaké látky, který zřejmě obracela ve vyšívané církevní roucho toho či onoho účelu.

Když strýc a synovec vstoupili, vstala, jakoby trochu mechanicky, vykonala svůj pozdrav a opět se obrátila k práci.

Vřeleji ho přivítala teta Žofie, svobodná sestra Amálčina, která zde s nimi žila. Políbila Viléma a objala, jakýmsi křečovitým chvěním slabého svalstva paží, při čemž si musela stoupnout na špičky. Byla totiž ještě menší než Amálka, což bylo způsobeno zejména tím, že byla hrbatá. Tváří se však Amálce nepodobala. Zdálo se skoro, jakoby si sestry vyměnily obličeje, protože bledý nosatý obličej, jako často mívají hrbáci, měla Amálka.

Teta Žofka měla sice také obličej jakoby skřítčí, ale spíše široký, s rovným, na konci zaobleným nosem, širokými lícními kostmi a ústy. Narozdíl od Amálie, jejíž oči byly nevýrazně modré, byla Žofka tak zvaně volooká jako bohyně Héra, t.j. měla výrazné tmavé oči poněkud dobytčího rázu. Vlasy měla šafránově blond, ale na temeni jí tmavly, takže

bylo vidět, že jde o umělou barvu. Zeptala se Viléma rovněž, jakou měl cestu, jak se daří mamince, atd., vybídla ho, aby se posadil a přinesla mu hrnek kafe a kus jakéhosi koláče. Zdála se z celého osazenstva ještě tak nejnormálnější, i vypadalo to, že, aby splnila pravidlo, že u strýce musí být všechno podivné, byla aspoň hrbatá.

Po občerstvení byl Vilém uveden do svého pokoje v zadním křídle a potěšil se, když zjistil, že jeho ložnice neobsahuje, kromě diskrétního andělíčka strážníčka, žádné vyjevené sošky ani obrazy. Také přeplněná maloměstská opulence tu chyběla.

Pokojík byl světlý, o jednom okně a jediná církevnost v něm byl ten andělíček a okolnost, že působil jako mnišská cela. Kromě železné postele obsahoval židli, stůl, skříň a umyvadlo.

Na tyto první dojmy Vilém vzpomínal, zatímco mechanicky odpovídal. Bylo mu protivně a svědivě, kolena ho bolela a tlačila, a nyní ho začínalo bolet už i v zádech.

Nebralo to konce.

Jako každý večer, modlil se i toho dne strýc Bohouš s celou rodinou v kleče růženec. Vilém se tomuto zvyku již od začátku bez odporu podroboval, protože nahlédl, že není zbytí. Nicméně ho organizované mumlání šíleně nudilo a zlobilo, i oddával se úvahám, při kterých jsme ho zastihli na začátku kapitoly. Strýc vpředu odříkával a jeho trojčlenná domácnost odpovídala. Teta Amálie dělala občas podivné pohyby, poněkud jako kněz u oltáře. Slunce, sklánějící se k západu, vrhalo do kostelního pokoje poštmistrova šikmé narudlé světlo.

Viléma bolela kolena a nebavil se.

Sáhodlouhé modlení strýcovo ho naplňovalo hněvem a zmatkem.

Z domova měl výchovu celkem liberální a

v náboženském ohledu nenásilnou. Kdyby byl otec živ, dal by ho asi zapsat do nově vytvořené církve československé, do které se dal sám. Jeho matka, konservativnější, jak už to tak u žen často bývá, zůstala v tradiční katolické církvi, neboť milovala květiny, svíce a celou tu naivní lahodu lidové zbožnosti. V církvi tedy zůstal i Vilém, nicméně pouze lidově a nenásilně. Chodil na katolické náboženství a v neděli na školní bohoslužby v kapli ústavu svatého Josefa (školní kaple byly za republiky zrušeny), což zahrnovalo i zpověď a přijímání jednou za rok a to v čas velikonoční. Jeho soukromé modlení se omezovalo na jeden očenášek a zdrávasek před spaním, a to v leže. Tyto úkony mu připadaly normální, ale vynechal-li je, neměl ani žádné výčitky svědomí. Zuřivé pámbíčkářství poštmistrovo ho naplňovalo jakýmsi děsem.

Ačkoliv byl pouze jedenáctiletý, byl od přírody vysoce inteligentní, čili měl chápavost, i když ne zkušenost a vyzrálost, jako poněkud nadprůměrný dospělý. Instituce kostelů, sošek, květin, atd. mu náhle připadala jakoby lstivá: Na první pohled vypadají tyto věci zcela nevinně, dokonce i příjemně, ale ve skutečnosti signalisují bláznivinu, jako je toto nekonečné klečení a mumlání.

Nebylo mu jasné, proč se to vlastně dělá: Učil se v náboženství, že modlitba je Bohu a svatým milá, ale nechápal, jak to je možné. Svatí jsou přece lidé a Bůh jest nejvyšší inteligence. Musí je to tedy taky nudit. Jediné vysvětlení, které se zdálo jakž takž pochopitelné, bylo, že modlitba Boha a svaté jaksi otravuje, jako obchodní agent hospodyně, takže nakonec ji vyslyší, aby jako měli už pokoj. Ale někdy se stává, že neodbytný žvanil dostane naopak přes hubu: Bylo-li to tedy tak i s modlitbou, jednalo se naopak o činnost značně risikovou ...

Ve Vilémovi se stále více rozmáhala přesvědčení, že nejrozumnější bude od poštmistra tím nebo oním způsobem zdrhnout.

Zatím však nevěděl jak do toho: Jednak by neměl ani na vlak, jednak pobyt u strýce měl i některé výhody, jako na příklad vydatnější potravu, než jakou měl doma. Kromě toho se obával hysterických scén.

Proto zatím tiše trpěl a pouze hodlal.

